

УДК 338.24

Рудніченко Є. М.

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Існування сучасної держави складно уявити без фіскальної системи. Це зумовлено фундаментальними положеннями розподілу суспільних благ між окремими верствами населення та об'єктивною необхідністю утримувати різноманітні державні інституційні структури.

Сплата податків завжди супроводжувалася суперечностями і конфліктами, оскільки у більшості випадків одна з сторін залишалася незадоволеною. Тому у більшості досліджень, присвячених проблемам оподаткування [1–5], дослідники говорять про певний допустимий рівень податкового тягаря, який може нести суспільство, не приховуючи реальні доходи і масово не спрямовуючи грошові потоки у тіньовий сектор економіки.

Метою статті є проведення аналізу механізму взаємодії податкових органів і суб'єктів господарювання, виділення найбільш значущих проблем та шляхів їх вирішення.

Більшість країн еволюційним шляхом приходило до удосконалення і внесення відповідних змін у систему оподаткування, однак універсального підходу просто не існує. У взаємодії суб'єктів господарювання та податкової служби в Україні існує ціла низка проблем:

- при формуванні державного бюджету завжди закладалася певна сума надходжень від штрафних санкцій, накладених податковою службою;
- високе податкове навантаження на суб'єктів господарювання, навіть за світовими стандартами, призвело до процвітання тіньової економіки і корупції;
- постійна зміна і значна кількість редагувань податкового законодавства призводить до плутанини і помилок фінансових служб суб'єктів господарювання, які із задоволенням виявляють працівники податкової служби і накладають за це штрафні санкції.

Це не перелік проблем у сфері оподаткування, а лише три основні з них. Ці проблеми існують дуже давно. Всі сподівання на новий Податковий кодекс і усунення значної кількості непорозумінь між підприємствами і податковою не виправдалися. Так, на початку 2012 року в Україні на підприємства припадає 135 податкових платежів на рік, витрачається 657 годин на підготовку та подачу всієї необхідної документації, а загальне податкове навантаження становить 57,1 % з прибутку. Про це свідчать дані у табл. 1.

Таблиця 1

Організація сплати податків в Україні (за даними на початок 2006–2012 років [6])

Індикатор	Роки						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Рейтинг	–	–	–	–	–	181	181
Кількість платежів на рік	147	147	147	147	147	135	135
Час на підготовку та подачу необхідної документації (годин на рік)	2085	2085	2085	848	736	657	657
Разом податкова ставка (% прибутку)	57,3	57,0	56,6	57,2	57,2	55,5	57,1

На відміну від України у більшості країн світу спостерігається тенденція спрощення сплати податкових платежів за рахунок прискорення сплати, консолідації заявок, зменшення частоти виплат, а також широкого введення електронної подачі звітності та оплати.

Багато країн світу зменшили податкові ставки та отримали конкретні результати, що позитивно позначилися на економічній ситуації. Зміни, що відбулися у світі в галузі оподаткування, надано у табл. 2.

Таблиця 2

Зміни, що відбулися у світі в галузі оподаткування [7]

Назва	Особливості	Країна	Основні моменти
Послаблення вимог	Впровадження або вдосконалення електронних систем	Вірменія, Білорусь, Беліз, Колумбія, Коста-Ріка, Грузія, Індія, Республіка Корея, Марокко, Нікарагуа, Перу	До 2010 року 66 країн впровадило електронну подачу заявок та сплату податків. 20 з них впровадило електронні системи в останні сім років.
	Спрощення податкового законодавства	Вірменія, Білорусь, Бурунді, Фінляндія, Грузія, Мексика, Чорногорія, Румунія, Руанда	В Бурунді знизили частоту оплати внесків на соціальне страхування з щомісячного на щоквартальне.
	Об'єднання або скасування податків, крім податку на прибуток	Білорусь, Канада, Кот-д'Івуар, Ісландія, Республіка Корея, Чорногорія, Румунія, Сейшельські острови, Шрі-Ланка, Україна	Кот-д'Івуар відмінив внесок у національне відновлення
Зменшення податкових ставок	Зниження ставки податку на прибуток на два процентних пункти і більше	Канада, Гамбія, Греція, Нова Зеландія, Шрі-Ланка, Того, Україна, Республіка Ємен	В 2010/11 роках у бюджеті Нової Зеландії закладено зменшення ставки податку на прибуток підприємств з 30% до 28%.
	Зниження податків на оплату праці та обов'язкових відрахувань	Нова Зеландія, Туреччина	Туреччина зменшила відрахування на соціальне забезпечення з 19,5 % до 14,5 %
Впровадження нових систем	Введення нового або суттєвий перегляд існуючого податкового законодавства	Білорусь, Чеська Республіка, Оман, Україна, Республіка Ємен	Чеська республіка переглянула податкове законодавство для спрощення адміністративних процедури і відносин між податковими органами та платниками податків
	Введено зміни в податок з продажів	Демократична Республіка Конго, Сент-Кітс і Невіс	Демократична Республіка Конго замінила податок на додану вартість податком з продажів

Реформування податкової системи України теж відбувається, однак повільно і не фундаментально. Зміст податкових реформ, що проходили в Україні, подано у табл. 3.

Таблиця 3

Зміст податкових реформ, що проходили в Україні (за даними на початок 2009–2011 років [6])

На початок року	Реформа
2012	Спрощення слати та зменшення податків для підприємств за рахунок перегляду та уніфікації податкового законодавства, зменшення податку на прибуток підприємств та уніфікація соціального страхування
2011	Спрощення сплати та дотримання термінів подачі звітності з податку на додану за рахунок впровадження та постійного поліпшення електронної системи
2010	Реформи не проводилися
2009	Послаблення податкового тиску на бізнес за рахунок зменшення податкових ставок в тому числі: до пенсійного фонду, фонду соціального страхування та страхування від нещасних випадків на роботі. Зменшення часу на сплату податків за рахунок впровадження електронних систем подачі податкових декларацій.

Незважаючи на модернізацію податкової системи та введення нового Податкового кодексу у 2011 році, Україна залишається на 181 місці зі 183 країн за легкістю сплати податків. Така ситуація пов'язана з тим, що при розрахунку рейтингу країн Міжнародним банком реконструкції та розвитку не враховуються законодавчі ініціативи, а враховується лише діяльність реальних підприємств.

Яскравим підтвердженням низького рейтингу України у сфері оподаткування є результати проведеного Фондом ефективного управління опитування керівників підприємств за підсумками 2011 року. За даними опитування у 13 регіонах із 27 пріоритетною проблемою є податкова політика. Цей чинник викликає найбільше занепокоєння у керівників різних регіонів країни – на Сході (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька й Луганська області) і на Заході (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Рівненська області). Частка респондентів позначили податкове регулювання та податкові ставки найпроблемнішим чинником ведення бізнесу (дані наведено у табл. 4 [8]).

Таблиця 4

Частка респондентів, які вважають податкове регулювання та податкові ставки найпроблемнішими чинниками ведення бізнесу

Сектор економіки	Частка респондентів, %	
	Податкова політика	Податкові ставки
Сільське господарство	53	35
Будівництво	65	29
Електроенергія, газ, водопостачання	57	36
Видобувна промисловість	66	22
Готелі та ресторани	72	39
Переробна промисловість	61	32
Інші послуги	62	34
Оптова та роздрібна торгівля	62	33
Транспорт і зв'язок	61	33
Банки	64	43
Інвестиційні компанії	80	10
Страхові компанії	73	35
По Україні в цілому	61	33

Дані Європейської Бізнес Асоціації за січень-березень 2012 року свідчать про падіння індексу інвестиційної привабливості України, який на кінець першого кварталу становить 2,18. Якщо його порівняти з аналогічним періодом 2011 року, то падіння становить 1,22.

Однією з основних причин невдоволення інвесторів є податкова політика. 25 % респондентів стикаються із суттєвими проблемами з податковими органами та новим Податковим кодексом України.

Окрім того, 18 % опитаних повідомили про збільшення тиску з боку органів державної влади та надмірне регулювання підприємницької діяльності [9].

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз свідчить про існування значних проблем у взаємодії податкових органів і суб'єктів господарювання, що негативно позначається не лише на економічній ситуації в країні, а й міжнародному рейтингу України.

Економічна безпека кожного підприємства і підприємця сьогодні значним чином залежить від ефективності взаємодії з контролюючими органами, причому, провідне місце займають податкові органи. На нашу думку, доцільно продовжувати реформування податкової системи у напрямку зменшення кількості обов'язкових платежів, їхньої уніфікації, запровадження сучасних інформаційних систем та електронної звітності.

Необхідно також переглянути підходи на рівні держави щодо доцільності включення штрафів у державний бюджет, оскільки це призводить до надмірного тиску на підприємства і підприємців з боку податкової. Тому вітчизняна економічна наука повинна орієнтуватися на розробку дієвих прикладних пропозицій для покращення ситуації у сфері взаємодії податкової і суб'єктів господарювання, що потребує подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Іванов Ю. Б. *Альтернативні системи оподаткування* : [монографія] / Юрій Борисович Іванов. – Х. : ХДЕУ – Торнадо, 2003. – 517 с.
2. Мартинюк В. П. *Факторний аналіз чинників впливу на розміри податкових надходжень до державного бюджету України* / В. П. Мартинюк // *Фінанси України*. – 2011. – № 1 (182). – С. 40–51.
3. Квасовський О. Р. *Проблемні аспекти прямого оподаткування страхових компаній в Україні* / О. Р. Квасовський, М. В. Стецько // *Фінанси України*. – 2011. – № 1 (182). – С. 52–63.
4. *Теоретико-организационные основы налогового реформирования. Налоговые реформы. Теория и практика* : монография / [И. А. Майбуrows и др.]; под. ред. И. А. Майбуrows, Ю. Б. Иванова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – С. 9–19.
5. Мірошніченко О. В. *Використання офшорних механізмів ухилення від сплати податків серед загроз економічній безпеці України* / О. В. Мірошніченко // *Вісник економічної науки України*. – 2011. – № 1. – С. 86–89.
6. *Doing Business : Ukraine* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/~media/fpdkm/doing%20business/documents/profiles/country/UKR.pdf>.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://download.pwc.com/ie/pubs/2011_paying_taxes_2012_the_global_picture.pdf.
8. Фонд «Ефективне управління» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/docs/Ukraines_Competitiveness_Report_2011_ua.pdf.
9. *EBA Press Breakfast on Index Q1 2012 results. Investor confidence in Q1 2012 hits new low* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/news/2012/4/3/1131>.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2012 р.